

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis

Katrin Viinapuu
ÕPETAJAKOOLITUSE ÜLIÕPILASTE OOTUSED ESIMESELE KOOLIPRAKTIKALE,
KOGEMUSED KOOLIPRAKTIKAL NING ETTEPANEKUD PRAKTIKA
ARENDAMISEKS
bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Liina Lepp

Tartu 2018

Resüme

Õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale, kogemused koolipraktikal ning ettepanekud koolipraktika arendamiseks

Õpetajakoolituses on väga oluline roll praktikal. Praktika käigus saab üliõpilane ülevaate õpetaja tööst ning see annab võimaluse teoreetilised teadmised praktikasse rakendada. Seega on tähtis, et praktika oleks üliõpilaste jaoks võimalikult tõhus ning sellest tulenevalt oli bakalaureuse töö eesmärk välja selgitada, millised on õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale, nende kogemused koolipraktikal ning ettepanekud praktika arendamiseks. Töö oli kvalitatiivne uurimus, milles analüüsiti induktiivse sisuanalüüsi kaudu 17 õpetajakoolituse üliõpilase praktikapäevikut. Praktikapäeviku postitustes analüüsisid üliõpilased oma praktikapäeval toimunu üle ning keskendusid igal päeval erinevatele õpetajatööga seotud teemadele. Uurimuse tulemused näitasid, et üliõpilaste peamiseks ootuseks oli saada ülevaade õpetajatööst. Esimesel koolipraktikal peeti tähtsaks pidevat eneseanalüüsi ning praktikajuhendaja toetust selleks, et üliõpilane näeks, kas on tehtud õige erialane valik. Praktika korralduse arendamiseks toodi välja mitmeid erinevaid soovitusi, üheks peamiseks oli see, et praktika võiks kesta kauem kui nädal.

Märksõnad: õpetajakoolituse üliõpilased, ootused esimesele koolipraktikale, esimese koolipraktika kogemused, soovitusid praktika arendamiseks

Abstract

The expectations of teacher training students of their first school practice, their experiences on school practice and suggestions for development of school practice

In teacher training practice has very important role. During practice a student gets an overview of the work of a teacher which gives students an opportunity to put their theoretical knowledge into practice. Therefore, it is important that the practice would be as efficient for students and thus the aim of this research paper was to find out the expectations and experiences of students on their first school practice and also, give suggestions for improvements on the development of school practises. The research paper was qualitative research where content of 17 practice journals were being inductively analysed. In entries of journals students analysed their day on practice and every day focused on different aspects of the work of a teacher. The results of the research illustrated that the main expectation was to get an overview of the essence of the work of a teacher. On the first school practice it was important for students to establish constant self-analysis and to get support from the practice instructor to see whether student has made right choice of profession. For improvement of the practices was pointed out different suggestions. The main suggestion was that the practice should be longer than a week.

Keywords: students of teacher training, the expectations of the first school practice, the experiences of the first school practice, suggestions for improvement of practice.

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sissejuhatus	5
1. Õpetajakoolituse üliõpilaste esimesed praktikakogemused	6
1.1 Praktika roll õpetajakoolituses.....	6
1.2 Õpetajakoolituse üliõpilaste ja algajate õpetajate mured	8
1.3 Tartu Ülikooli pedagoogilise praktika kirjeldus	11
2. Metoodika.....	13
2.1 Valim	13
2.2 Andmete kogumine.....	13
2.3 Andmete analüüs	14
3. Tulemused	16
3.1 Praktikantide ootused praktikale	16
3.1.1. Suhtlemisega seotud ootused	16
3.1.2. Õpetamisega seotud ootused	17
3.1.3. Erialavaliku sobivuses selgusele jõudmise ootus.....	19
3.2 Üliõpilaste kogemused esimesel koolipraktikal ning mida praktikal tähtsustati.....	21
3.2.1. Tunnivaatluse ja analüüsioskuse arendamine	21
3.2.2. Õppetöö kavandamise ja läbiviimise kogemuse saamine	23
3.2.3. Õpetaja tunniväliste ülesannetega tutvumine (või nende täitmine)	24
3.3 Üliõpilaste soovitud praktika korralduse arendamiseks.....	25
4. Arutelu.....	26
Tänu sõnad	30
Autorsuse kinnitus.....	30
Kasutatud kirjandus.....	31

Sissejuhatus

Õpetajakoolituses on väga suur tähtsus praktikal. Koolipraktika käigus on võimalus rakendada oma teoreetilised teadmised praktikasse ning saada kogemust kindlal tööalal (Kiggundu & Nayimuli, 2009). See on oluline, kuna annab võimaluse harjutada õpetajatööd. Praktika on esmane kokkupuude tööga.

Hascher, Cocard ja Moseri (2004) uurimuses osalenud üliõpilased tõid välja, et õpingute käigus on praktika oluline, kuna see soodustab õpetamiskogemust ning annab tõeke õpetamisoskuste arendamisele. Õpetajakoolituse üliõpilased olid veendunud, et nad tegid tänu praktikale suure edasimineku õpetajaameti mõistmisel ja see andis võimaluse tulemuslikult arendada oma õpetamisoskusi.

Praktika tekitab tihtipeale ebakindlust ning näitab ka õpetajaametis ettetulevaid murekohti. Näiteks on mitmed uurimused näidanud, et probleemseks kohaks praktikal on distsipliiniga seonduv. Goh ja Matthewse (2011) uurimuses toodi välja ebapiisav ettevalmistus tundideks, mis tähendab, et kavandatud tund ei pruugi minna plaanipäraselt ning võib saada rikutud õpilaste halva käitumise tõttu. Õpetajatöö juures on väljakutseks ka õppetöö planeerimine. Moore (2003) uurimuses tõid õpetajakoolituse magistritaseme üliõpilased õpetamise väljakutsetena välja lõbusate ülesannete loomise, õpilaste tegevuses hoidmise, püsimise ajakavas, mentorile meeltemööda olemise, kontrolli hoidmise. Aja juhtimine ja planeerimine oli õpetajakoolituse üliõpilaste jaoks kõige rohkem väljakutseid esitav. Seega tuleb praktika käigus arvestada mitmete aspektidega ning olla valmis selleks, et kõik ei pruugi minna nii nagu plaanitud.

Õpetajakoolituse üliõpilaste praktikakogemust on uuritud ka Eestis Luik ja Taimalu (2016) poolt, kelle uurimuse eesmärk oli välja selgitada, millest ja kuidas kirjutavad blogis õpetajakoolituse üliõpilased pedagoogilisel praktikal ja algajad õpetajad kutseaalal, 2010/11 ja 2012/13 aastatel korraldatud uuringus. Tulemustest kajastub, et peamised teemad nii praktikantidel kui ka algajatel õpetajatel olid seotud õpetamisega. Kirjutati õpetaja ametist ja sellega kaasnevatest väljakutsetest, samuti endast kui õpetajast ning oma tegemistest õpetajana.

Seega, ühelt poolt on teada, miks on praktika oluline ning milliste muredega õpetajakoolituse üliõpilased praktikal kokku puutuvad, samas pole autorile teadaolevalt Eestis läbi viidud uurimusi, mis käsitleks seda, millised on üliõpilaste tegelikud ootused praktikale, mida praktikandid praktikal oluliseks peavad ja sealjuures, kuidas muuta praktika korraldust paremaks. Sellest tulenevalt on oluline välja selgitada, millised on õpetajakoolituse üliõpilaste

tegelikud ootused praktikale, mida üliõpilased enda jaoks praktilisel oluliseks peavad ning millised on nende soovitud praktika arendamiseks.

Järgnevalt antakse ülevaade õpetajakoolituse üliõpilaste esimestest praktikakogemustest, kus kirjeldatakse, milline on praktika roll õpetajakoolituses ning missugused on õpetajakoolituse üliõpilaste ja algajate õpetajate mured.

1. Õpetajakoolituse üliõpilaste esimesed praktikakogemused

1.1 Praktika roll õpetajakoolituses

Koolipraktikat kirjeldatakse kui kogemust, mis saadakse kindlal tööalal ning kui võimalust rakendada oma teoreetilised teadmised praktikasse (Kiggundu & Nayimuli, 2009). Mitmetes uurimustes (Hascher, Cocard, & Moseri, 2004; Kiggundu & Nayimuli, 2009; Marais & Meier, 2008; Poom-Valickis & Löfström, 2014; Poulou, 2007; Smith & Lev-Ari, 2005) kajastub, et õpetajakoolituses on praktika oluline, sest see näitab, milliseid olukordi õpetajakutses esineda võib ning samuti aitab luua seost õpetajatöö teoreetilise ja praktilise poole vahel. Näiteks töid Hascher jt (2004) uurimuses osalenud üliõpilased välja, et õpingute faasis on praktika oluline, kuna see võimaldab kogeda ning annab tõe õpetamisoskuste arendamisele.

Õpetajakoolituse üliõpilased olid veendunud, et nad tegid tänu praktikale suure edasimineku ja see andis võimaluse tulemuslikult arendada oma õpetamisoskusi.

Praktika annab võimaluse saada esmane ülevaade, kuidas õpetajatöö tegelikult klassiruumis välja näeb. Poulou (2007) uurimuse tulemusest kajastub, et õpetamisprotsess pani üliõpilasi mõistma ja tutvuma õpetaja elukutse praktilise poolega. Ka Hascher jt (2004) toovad välja, et õpetaja professionaalsed teadmised on seotud tegevustega klassis ning selleks, et õppida heaks õpetajaks on vaja enam kui teoreetiliste meetodite ja õppemudelite kasutamist. Õpetajate professionaalne areng on alati seotud mingi kindla olukorra ja protsessiga ning on isikust lähtuv ja sotsiaalne.

Peale reaalse olukorra nägemise, annab praktika ka võimaluse siduda omavahel seda, mida on õpitud koolis ning kuidas neid teadmisi nüüd praktikasse rakendada. Poulou (2007) uurimuses tuleb välja, et õpetamisprotsess aitas üliõpilastel mõista seost omandatud teadmistega ülikooli kursustelt ja nende rakendamist reaalses elus. See annab võimaluse uuesti läbi mõelda oma karjäärivalik. Õpetamisprotsess annab üliõpilastele ka võimaluse jälgida oma isiklikku ja professionaalset arengut. Smith ja Lev-Ari (2005) uurimusest tuleb välja, et enamus uurimuses osalenud üliõpilastest leidsid praktika olevat väga kasuliku

ettevalmistusena õpetamiseks. Suurem osa õpetajakoolituse üliõpilastest tajusid praktikat kui võimalust teooriate rakendamiseks, mida nad olid õppinud.

Suur roll praktika ajal on ka tagasisidel, mis aitab praktikantidel enda tegevust analüüsida ja arendada. Kiggundu ja Nayimuli (2009) uurimuses tuli õppejõududel, koolikülastuse jooksul, anda õpetajakoolituse üliõpilastele tagasisidet nii kirjalikult kui ka suuliselt. Tunnustust said edusammud, esile toodi puudused ning anti soovitusi, näiteks kuidas ületada ärevust, kasutada mitteverbaalset väljendusviisi suurendamiseks nende õpetamis ja õppimistegevusi ja kohandada erinevaid strateegiaid, et arendada oma õpetamist. Koolipoolsed mentorid pidid samuti vaatlema üliõpilaste edasiliikumist, käitumist ja suhtumist koolis ja hindama õpetajakoolituse üliõpilaste õpetamist ja õppetegevusi vastavalt kindlatele juhistele, mis anti neile ülikooli mentorite poolt. Smith ja Lev-Ari (2005) uurimusest selgus, et õpetajaks õppivad üliõpilased soovisid peale praktikat õpetajatööga jätkata, kuna said mentoritelt piisavat toetust.

Praktika on vajalik kogemuse saamiseks ja saadud kogemuse analüüsiks. Näiteks töid Poom-Valickise ja Löffströmi (2014) uurimuses õpetajakoolituse lõpetajad intervjuude käigus välja, et õpetaja ideaalist oli ettekujutus küll olemas, aga täpselt ei teatud, kuidas selleni jõuda. Oluliseks peeti selleni jõudmiseks töökogemust ehk praktikat. Mainitud oli ka seda, et kogemustest õppimisel on abiks see, kui kogemusi sõnastada, jagada, analüüsida ning suhestada teoreetiliste teadmistega. Õpetajaks kujunemisele ja õpetamise mõtestamisele on suurimat mõju avaldanud intervjuueeritavate arvates just pedagoogiline praktika. Praktika andis võimaluse tutvuda õpetajatööga ning panna end proovile kasutades oma teadmisi ja oskusi.

Praktika õpetab hindama ka seda, mis päriselt klassiruumis toimub ja keda õpetatakse. Positiivsed kogemused aitavad mõista, mis on tegelikult õpetajatöö juures oluline. Marais ja Meier (2008) uurimuses, kus uuriti kolmanda aasta tudengeid, kes olid tegevuses järjepideva koolipraktikaga kaks aastat, reflekteerisid tudengid enda positiivsetest kogemustest seoses teooria ja praktika terviklikkusega. Üsna suur hulk vastuseid oli vastajate poolt toodud oskustest, mis neil olid arenenud rakendades teoreetilisi teadmisi praktilistes ainetes. Uuritavad tunnistasid, et nad said olulisi kogemusi ja teadmisi erinevatest koolidest, õppijatest, õpetamisest, kooli rutiinist, õpetamise teooriast, koosolekutest ja eriti lapse arengust. Nad pidasid oluliseks huvitavat keskkonda, kus õppijate tähelepanu on hoitud. Enamus vastanutest nõustus, et nad õppisid igat last aktsepteerima kui erakordset isiksust ja et lapsi ei peaks võrdlema või liigitama kui „halb“ ja „hea“. Veelgi enam, vastajad leidsid, et õppijaid tuleks julgustada, sest nad vastasid entusiastlikult, kui nende pingutusi kiideti ja

premeeriti. Mitmed vastanutest õppisid, et õpetajal tuleb hinnata ja jälgida kõiki õpilasi pidevalt, ja et õpilastel peaks olema lubatud väljendada end individuaalselt.

Kokkuvõtvalt saab seega öelda, et koolipraktika annab võimaluse õpetajakoolituse tudengitel tutvuda õpetajatöö praktilise poolega ning panna end proovile reaalsetes situatsioonides. Samuti annab võimaluse rakendada õpitud teadmised praktikasse. Praktikal kogetu aitab mõista, kas on tehtud õige erialane valik või mitte. Kogemused, mis saadakse võivad olla nii positiivsed kui negatiivsed. Praktikal kogetu näitab, milliste probleemide ja muredega õpetajad silmitsi võivad seista. Järgnevas alapeatükis ongi juttu muredest, mis esinevad õpetajakoolituse üliõpilastel ja algajatel õpetajatel seoses õpetajatööga.

1.2 Õpetajakoolituse üliõpilaste ja algajate õpetajate mured

Mitmed uurimused näitavad, et õpetajakoolituse praktika käigus koetakse nii positiivset kui negatiivset. Siinne alapeatükk keskendub muredele, mis varasemate uurimuste kohaselt tekivad õpetajakoolituse üliõpilastel praktika ajal ja algajatel töökarjääri alustavatel õpetajatel.

Erinevates uurimustes on leitud, et praktikandid tunnevad praktikaperioodil muret teemadel, milleks on distsipliin (Goh & Matthewse, 2011; Heeralal & Bayaga, 2011; Kyriacou & Stephens, 1999; Mapfumo & Chitsiko, 2012), läbisaamine mentoritega (Goh & Matthewse, 2011; Hascher, Cocard, & Moseri, 2004), suhted kolleegidega (Goh & Matthewse, 2011; Mapfumo & Chitsiko, 2012), finantsküsimused (Mapfumo & Chitsiko, 2012), ainealane ja pedagoogiline ettevalmistus (Goh & Matthewse, 2011), õppetöö planeerimine (Kyriacou & Stephens, 1999; Moore, 2003), koostöö lapsevanematega (Luik & Taimalu, 2016). Algajate õpetajate puhul on Remmik, Lepp ja Koni (2015) leidnud, et murettekitavaks on suhtlus kolleegidega ja mentorite olulisus. Järgnevalt kirjeldatakse nimetatud muresid lähemalt.

Suurt muret praktikantide seas on tekitanud distsipliiniga seonduv. Varasemate uurimuste (Kyriacou & Stephens, 1999; Mapfumo & Chitsiko, 2012) kohaselt on praktikantidel olnud keeruline toime tulla halvasti käituvate õpilastega. Mapfumo ja Chitsiko (2012) uurimuses töid õpetajakoolituse üliõpilased välja, et arvatavasti õpilased käitusid halvasti põhjusel, et neid tutvustati koolides kui õpetajakoolituse praktikante ning selline tutvustus andis õpilastele julguse autoriteedi õhnestamiseks nii klassis kui klassiväliselt. Kyriacou ja Stephens (1999) uurimuses kajastub probleemina samuti see, et õpetajakoolituse üliõpilased tajusid, et neid ei peeta „päris“ õpetajateks.

Distsipliiniprobleemide alla saab liigitada ka klassi juhtimise/klassiruumi haldamise. Goh ja Matthewse (2011) uurimuses toodi praktikantide poolt välja see, et nad ei olnud valmis selleks, et nende hästi planeeritud tund võib saada rikutud õpilaste halva käitumise pärast. Ka Heeralal ja Bayaga (2011) uurimuses leidis suur hulk probleeme just õpilaste käitumisega klassiruumis ning põhiliseks mureks oli õpilaste vähene huvi selle vastu, mis klassis toimus.

Distsipliiniprobleemide kõrval on varasemates uurimustes välja toodud praktikantide ja algajate õpetajate poolt ka probleeme seoses koolipoolsete mentoritega. Hascher jt (2004) toovad välja mentori rolli olulisuse, kuna õppeprotsessi kvaliteet sõltub suuresti sellest, kuidas mentorid praktikandiga suhtlevad ja missuguseid õpikogemusi loovad. Ka Goh ja Matthewse (2011) uurimuses tunti muret koolipõhiste mentorite ootuste täitmise või siis liiga range mentori saamise pärast.

Remmik jt (2015) algajate õpetajate uurimuses on samuti välja toodud mentorlus ning kolleegide toetus. Osalejate hulgas oli neid, kelle jaoks oli nende suhe oma mentoriga pigem negatiivne ning mitte piisavalt toetav. Toodi välja, et mentor ei mõista probleeme, mis algajal õpetajal on. Samuti see, et mentori ning algaja õpetaja väärtushinnangud ei ühti.

Varasemate uurimuste (Goh & Matthews, 2011; Mapfuno & Chitsiko, 2012) kohaselt on olnud praktikantidele murettekitavaks suhted kolleegidega. Goh ja Matthewse (2011) uurimuses olid institutsiooniliste murede peamiseks probleemiks koolinormide omaksvõtmine ja suhted teiste õpetajatega. Õpetajakoolituse praktikal osalenud üliõpilased olid mures koolikeskkonnaga kohanemisel näiteks selle üle, kas nad on aktsepteeritud teiste õpetajate poolt. Samuti Mapfumo ja Chitsiko (2012) uurimuses kajastub stressitekitava aspektina juhtkonna poolne vähene tunnustus vastuvõtvates koolides.

Lisaks õpetajakoolituse üliõpilastele kirjeldasid ka mõned algajad õpetajad probleemsetena suhtlust kolleegidega. Remmik jt (2015) algajate õpetajate uurimuse tulemustes kajastub see, et oodatus kollektiivi oli üldjoontes uuringus osalejatel positiivne, kolm osalejat kolmeteistkümnest aga kirjeldasid, et neil oli kollektiivipoolne toetus vähene. Need osalejad tundsid nagu oleks teistele vastumeelne see, et nad töökollektiiviga liituvad.

Teise aspektina tõid Remmik jt (2015) välja koolijuhhi rolli algaja õpetaja toetajana. Osalejad sõnasid, et koolijuhiga puututi kokku enamasti ainult dokumentatsiooni täitmisel, muud kokkupuudet väga ei esinenud. Suurimaks murettekitajaks algajatele õpetajatele sel teemal oli see, et nad tundsid ebavõrdset kohtlemist tähtaegade ja nõutavate tööde suhtes algajate õpetajate ja kogunud kolleegide vahel. See tekitas algajates õpetajates tunnet, et nemad ei ole nii tähtsad kui teised kollektiivi liikmed.

Lisaks distsipliini ja suheteprobleemidele mentorite ja kolleegidega on leitud, et muret tekitavad ka finantsküsimused. Mapfuno ja Chitsiko (2012) uurimuses tõid praktikandid suure stressitekitajana välja finantsiga seonduva. Vastajate poolt tuli välja, et nad pidid enda raha eest ostma õppetööks materjale, süüa ning samuti transpordikulud pidid nad ise kandma. Mõndadele tekitas raskust ka see, et kooli poolt, kus nad praktikal olid, ei olnud pakutud majutust ning üür tuli ise tasuda.

Eelnevalt mainitule lisaks on erinevates uurimustes välja toodud ärevusttekitavana õpetajakoolituse üliõpilastele ainealane ja pedagoogiline ettevalmistus. Goh ja Matthews (2011) uurimuses toodi välja soov näida adekvaatse ja kompetentsena, jätmaks kooli personalile head muljet. Praktika jooksul muretsesid paljud selle pärast, mida õpilastele õpetada ja kuidas seda teha. Mõned õpetajakoolituse praktikandid kirjeldasid, et raskusi tekitas just see, milliseid sobivad meetodikaid ja tehnikaid kasutada ning teised tõid välja vajaduse uuemate ja loomingulisemate meetodikate ja tehnikate järele. Praktikante pani muretsema, kas ollakse piisavalt pädev oma aine teemas ning kas on piisavalt teadmisi ja asjakohaseid õppematerjale ning kohati nad tundsid, et ei ole võimelised oma kohustustega hästi toime tulema.

Õpetajatöö juures on väljakutseks ka õppetöö planeerimine, kuidas midagi teha, millal teha, et kõik oluline saaks tehtud. Moore (2003) uurimuses osalesid nii mentorid kui õpetajakoolituse magistritaseme üliõpilased. Selle uurimuse puhul on toodud mentorite poolt välja mured seoses õpetajakoolituse üliõpilaste õpetamisega, milleks olid: aja planeerimine, tundide planeerimine, klassi juhtimine. Ehk siis oskused, mis on mentorite arvates kõige olulisemad selleks, et õpetamine oleks efektiivne. Õpetajakoolituse üliõpilaste poolt toodi õpetamise väljakutsetena välja lõbusate ülesannete loomine, õpilaste tegevuses hoidmine, püsimine ajakavas, mentorile meeltemööda olemine, tööde kokkusobitamine, laste ülesannete juures hoidmine ning kontrolli hoidmine. Aja planeerimine oli õpetajakoolituse üliõpilaste jaoks kõige rohkem väljakutseid esitav. Samuti Kuriacou ja Stephensi (1999) uurimuses oli murettekitavaks õigesti etteplaneerimine, tundide ettevalmistamine, sest see, mis pannakse kirja paberile ei pruugi ühilduda sellega, mis toimub klassiruumis tegelikult.

Lisaks eelnevalt mainitule on praktika ajal tudengitele murettekitavaks koostöö lapsevanematega. Luik ja Taimalu (2016) uurisid õpetajakoolituse tudengite praktikaegseid blogisissekandeid. Õpetajakoolituse tudengite blogipostitustes oli kõige vähem juttu lapsevanematega seotud teemadel, põhjuseks võib pidada seda, et praktikandid ei puutu praktika ajal lastevanematega eriti palju kokku ning seega seda ka väga ei kajastata. Autorid tõid ka välja, et sellest tulemusest tulenevalt võiks anda praktikantidele rohkem selliseid

ülesandeid, mis hõlmavad tööd lapsevanematega, et neid selles valdkonnas suhtluseks paremini ette valmistada.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpetajakoolituse üliõpilastel praktikaperioodil ning algajatel töökarjääri alustavatel õpetajatel tuleb silmitsi seista väga mitmete muredega. Enim probleeme kajastub just ainealase ja pedagoogilise ettevalmistusega, mis hõlmab nii distsipliiniprobleeme kui ka õppetöö planeerimist. Muresid kajastub ka suhetes mentorite ja kolleegidega ning finantsküsimustega. Samuti see, et praktikantidel on vähene kokkupuude lapsevanematega ja seega nad ei saa selles valdkonnas piisavalt kogemusi.

Seega kui on teada, miks on praktika oluline ning milliste muredega õpetajakoolituse üliõpilased kokku puutuvad, kuid samas autorile teadaolevalt ei ole viimastel aastatel tähelepanu pööratud, millised on üliõpilaste tegelikud ootused praktikale, mida praktikandid praktikal oluliseks peavad ning mida soovivad praktika arendamiseks, siis sellest tulenevalt on töö eesmärk välja selgitada, millised on õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale, nende kogemused koolipraktikal ning ettepanekud praktika arendamiseks. Sõnastati kolm uurimisküsimust:

- 1) Missugused on õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale?
- 2) Missugused on üliõpilaste kogemused esimesel koolipraktikal ning mida praktikal tähtsustati?
- 3) Missuguseid soovitusi on üliõpilastel praktika arendamiseks?

1.3 Tartu Ülikooli pedagoogilise praktika kirjeldus

Enne uurimuse metoodika avamist kirjeldatakse Tartu Ülikooli pedagoogilise praktika süsteemi. Kirjeldatakse ka praktikaainet, millega seonduvalt uurimuse andmeid koguti. Igal õpetajakoolituses õppijal tuleb läbida õpingute jooksul pedagoogiline praktika.

Õpetajakoolituse osasse kuuluva praktika eesmärgiks on arendada õpetaja kutseoskuseid toetudes teadmistele ja oskustele, mis on õpetajakoolituse jooksul omandatud ning tuginedes kutsestandardile. Praktika on õpetajakoolituses läbi viidav osa mentori toel ja juhendaja juhendamisel. Praktika toimumiskohaks on praktikaasutus, millega on ülikoolil sõlmitud kokkulepe praktika läbiviimiseks (Tartu Ülikooli pedagoogilise..., s.a.).

Magistriõppes või bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekaval tuleb Tartu Ülikooli üliõpilasel läbida neli praktikaainet, milleks on pidev pedagoogiline praktika, pidev praktika ja põhipraktika, mis toimuvad praktikaasutustes ning pedagoogiline praktikum, mis toimub ülikooli õppelaborites ja toimub samaaegselt pideva praktika ning põhipraktikaga.

Praktikad on erineva pikkusega, pideva pedagoogilise praktika kestuseks on neli semestrit ja pedagoogilisel praktikumil kaks semestrit (Tartu Ülikooli pedagoogilise..., s.a.).

Pedagoogilisel praktikal on mitmeid eesmärke. Esmalt on see oluline selleks, et toetada õpetajaks kujunevat üliõpilast andes talle võimalused siduda teoreetilised õpingud praktilise õpetajatöö osaga. Pedagoogiline praktika aitab kujundada harjumust reflekteerida tegevõpetajate ning õpilaste tegevust, et toimuks pidev eneseareng õpetajana. Samuti on see toeks sellele, et tekiks tunne, et ollakse osa kollektiivist. Praktika eesmärgiks on ka pakkuda mitmekülgseid võimalusi ja ettevalmistusi õpetajatööks (Tartu Ülikooli pedagoogilise..., s.a.).

Praktikal on üliõpilase ülesandeks järgida õpetaja kutse-eeskirja põhimõtteid, praktikaasutuse kodukorda ning täita juhtkonna korraldusi. Teavitada oma haigestumisel, praktikalt puudumise korral või praktika katkestamisel viivitamatult oma mentorit, praktikaasutuse koordinaatorit ja ülikoolipoolset juhendajat. Üliõpilasel tuleb täita koolipraktikal nõuded, mis on esitatud pedagoogilise praktika, pideva praktika ja põhipraktika juhendites (Tartu Ülikooli pedagoogilise..., s.a.).

Üheks praktika alaliigiks bakalaureusetudengitele Humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis ning Loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis õppekavadel on Tutvumis- ja vaatluspraktika. Tutvumis- ja vaatluspraktika eesmärk on saada ülevaade haridusasutuste õppe- ja kasvatusprotsessidest. Samuti analüüsioskuse esmane omandamine vaatlustulemuste ning õpetaja ja õpilaste tegevuse jälgimise põhjal. Õpiväljundeid on sõnastatud mitmeid. Praktika edukal läbimisel oskab üliõpilane kirjeldada ja analüüsida õpetaja ja õpilase tegevusi tundides ja vahetundides. Saab oskuse planeerida ja läbi viia õppetundi või õppetunni osa koos õpetaja abiga. Samuti oskab õpetaja abiga ette valmistada õppevara ning olla õpetajale abiks kirjalike tööde parandamisel. Praktika läbimisel oskab üliõpilane ka oma tegevust õpetamisel või õpetaja abistamisel analüüsida. Õpetajakoolituse praktika korralduslikus pooles oli üliõpilastel võimalus valida ise praktikakool ning kui nad seda ei soovinud siis otsiti praktikakool aine vastutava õppejõu poolt (Tutvumis- ja vaatluspraktika, 2018). Bakalaureusetöös keskendutakse just selle õppeaine praktikaga seotud ootustele, kogemustele ning soovitudele praktika arendamiseks.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et pedagoogiline praktika on õpetajakoolituses üheks kohustuslikuks õpingute osaks ning selle eesmärgiks on aidata ja toetada üliõpilase arengut reaalses õpetajatöös, andes oskuseid ja erinevaid võimalusi, et valmistuda tulevaseks ametiks ning analüüsida enda võimekust õpetajana.

2. Metoodika

Bakalaureusetöös on eesmärgist lähtuvalt kasutatud kvalitatiivset uurimisviisi, mis võimaldab seletada tegelikkust ilma üldistusi tegemata ning seda inimeste individuaalsete tõlgenduste kaudu (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2005). See uurimisviis võimaldab saada informatsiooni inimeste kogemustest ning arusaamadest (Laherand, 2008). Töös on kesksel kohal õpetajakoolituse üliõpilaste praktikakogemused ja arusaamad õpetamisest ning kvalitatiivne uurimisviis võimaldab neid uurida.

2.1 Valim

Valimi moodustamisel kasutati mugavusvalimit, mis tähendab, et valimis on liikmed, kes on uurijale kergesti leitavad ning kättesaadavad (Õunapuu, 2014). Uurimusse kaasati õpetajakoolituse õppekaval õppivad üliõpilased, kes osalesid nende õpingute jooksul oma esimesel koolipraktikal.

Valimi moodustasid kõik 2015/2016 õppeaastal kahe Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi õpetajakoolituse õppekava Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis ja Loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis esimesel koolipraktikal osalevad üliõpilased. Uurimuses osalenud üliõpilased ja praktikaaine Tutvumis- ja vaatluspraktika vastutav õppejõud on andnud nõusoleku õppekavade ja aine nimetuse kajastamiseks bakalaureusetöös. Uurimuses osalemine oli üliõpilastele vabatahtlik ning neilt küsiti nõusolek uurimuses osalemiseks. Valimisse kuulus 17 õpetajakoolituse üliõpilast, kellest 16 olid neiud ning 1 noormees. Uuritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks detailsemaid andmeid välja ei tooda.

2.2 Andmete kogumine

Andmeid koguti õpetajakoolituse üliõpilaste Tutvumis- ja vaatluspraktika praktikapäevikutest, mis koosnesid praktikaperioodi jooksul kirjutatud postitustest. Praktikapäevikud sisaldasid üldisi ootusi koolipraktikale ning igapäevaseid kirjeldusi praktikaperioodi kohta. Andmeid koguti 2015/2016 õppeaasta veebruaris.

Üliõpilastel tuli teha Moodle keskkonda iga praktikapäeva õhtul sissekanne vastavalt sellele, mis oli praktikapäeva ülesanne. Igapäevased reflekteerimise ülesanded sisaldasid päevaplaane, kuidas päev õnnestus, mis üllatas, kuidas on muutunud ettekujutus õpetajaametist, lisaks veel vastava praktikapäeva lisaülesanne. Esimene sissekanne enne

praktika algust sisaldas üliõpilaste ootusi praktikale. Esimese praktikapäeva õhtul tuli postitada refleksioon päeva jooksul kogetust ning lisada ka praktikajuhendajaga kokkulepitud tegevuskava järgnevatest päevadest. Teine sissekanne sisaldas peale refleksiooni ka õppemeetodi/metoodilise võtte kirjeldust ja analüüsi selle meetodi kasutamise kohta. Kolmandas sissekandes tuli rõhku pöörata hindamisele ja tagasisidestamisele. Neljandal päeval oli ülesandeks kirjutada, kuidas praktikat juhendav õpetaja ennetab ning lahendab distsipliiniprobleeme. Viiendal päeval tuli postituses kirjeldada seda, mida sai üliõpilane õpetajaga vestledes teada koostööst lapsedevanematega. Viimane postitus praktikapäevikusse oli eneseanalüüs, kus praktikandid võtsid oma praktikanädala kokku. Iga sissekande pikkuseks oli ette antud umbes 150 sõna.

Uurimuse valimi moodustasid seega Tutvumis- ja vaatluspraktika õppeaine üliõpilased, kelle praktikapäevikud moodustasid uurimuse andmestiku. Praktikapäeviku sissekannetest ülevaate saamiseks kopeeriti esmalt postitused Wordi failidesse. Iga praktikapäevik eraldi failis. Failid nimetati konfidentsiaalsuse tagamiseks järgnevalt: Praktikapäevik nr 1; Praktikapäevik nr 2 jne. Kokku 17 faili. Enamasti olid praktikapäevikute pikkuseks 10-11 lehekülge, kõige pikem oli 21 lehekülge. Kirja suuruseks 12, stiil Times New Roman ning reavaheks 1,5.

2.3 Andmete analüüs

Andmeid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi kaudu, kuna see meetod keskendub teksti sisule ja kontekstilisele tähendusele ning võimaldab saada otsest infot uuritavalt endalt. Induktiivne sisuanalüüs on tavapärane sisuanalüüs, mida kasutatakse millegi kirjeldamiseks (Laherand, 2008).

Teksti kodeerimisel kõigepealt loeti kogu tekst läbi. Andmete analüüsimisel kasutati *QCAmap* (a software for *Qualitative Content Analysis*) andmetöötlusprogrammi. Analüüsimise esimese etapina lisati praktikapäevikud üksiklaual andmetöötlusprogrammi ning seejärel kodeeriti iga uurimisküsimust eraldi. Flick (2006) sõnul on kodeerimise olulisus selles, et selle kaudu saab teksti osadeks lahutada ja teksti mõista ning kategooriad moodustada. Tekstis olulisteks kohtadeks olid kas lause osad, üksikud laused, lõigud või lõigu osad. Kodeerimisel lähtuti uurimisküsimustest ning sellest tulenevalt märgiti tekstis olulised tähenduslikud üksused ning anti neile kindlad märksõnalised tähendused ehk koodid. Seejärel moodustati koodidest alakatekooriad ja siis kategooriad. Kategooriad moodustati alakatekooriatest sisu sarnasuse alusel.

Usaldusväärse suurendamiseks kaasati kaaskodeerija, kes kodeeris kolme praktikapäevikut. Kaaskodeerimine toimus samuti *QC Amap* andmetöötlusprogrammis. Nii töö autor kui ka kaaskodeerija kodeerisid praktikapäevikuid iseseisvalt ning seejärel võrreldi saadud tulemusi. Enamus tähenduslikke üksuseid oli kaaskodeerijal ja töö autoril samad, erinevused olid sõnastuses, kaaskodeerija koodid olid veidi lühemad kui töö autoril. Kaaskodeerija lisas juurde ka ühe koodi. Kodeerimiskooskõla hinnati heaks.

Andmeanalüüsi tulemusena moodustunud esimese uurimusküsimuse kategooria moodustamise näide tähendusliku üksuse moodustamisest kuni kategooria moodustamiseni on esitatud tabelites 1-3.

Esmalt märgistati tekstiosas ära tähenduslik üksus ning kõrvale kirjutati kood. Koodide moodustamine on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Tähenduslikust üksusest koodi moodustamine

Tähenduslik üksus	Kood
<i>Loodan saada õpetajalt tagasisidet terve nädala jooksul, sest see aitaks mul paremini areneda ja edasist tegevust hoolikamalt läbi mõelda. Selle tõttu ei tuleks ka praktika lõpus õpetaja tagasiside mulle üllatusena. (PR 2)</i>	Igapäevane tagasiside õpetajalt
<i>Suurim väljakutse on paika saada see piir, et ma ei suhtuks lastesse liiga lapsikult, aga samas ka ei ülehindaks neid. (PR 1)</i>	Õiglane suhtumine õpilastesse

*PR- praktikapäevik

Seejärel moodustati sisuliselt sarnaste koodide alusel alakategooriad. Koodidest alakategooriate moodustamine on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Koodidest alakategooriate moodustamine

Kood	Alakategooria
Igapäevane tagasiside õpetajalt Hea koostöö juhendajaga Kõigile tekkinud küsimustele vastuste saamine	Ootused suhtlemisel õpetajatega
Õiglane suhtumine õpilastesse Sõbralik läbisaamine õpilastega Et õpilased ei paneks praktikanti proovile	Ootused suhtlemisel õpilastega

Seejärel ühendati sisuliselt sarnased alakategoriad ning anti neile ühine kategooria nimetus. Alakategoriatest kategooria moodustamine on esitatud tabelis 3.

Tabel 3. Alakategoriatest kategooria moodustamine

Alakategooria	Kategooria
Ootused suhtlemisel õpetajatega	Suhtlemisega seotud ootused
Ootused suhtlemisel õpilastega	

Järgnevalt antakse ülevaade tulemustest kvalitatiivse sisuanalüüsi põhjal koostatud kategooriate kaudu. Tulemustes toodud näidete juures tähistab *PR* praktikapäevikut.

3. Tulemused

3.1 Praktikantide ootused praktikale

Esimese uurimisküsimuse „Missugused on üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale?“ alla tekkis kolm kategooriat, milleks on suhtlemisega seotud ootused, õpetamisega seotud ootused ning eriaalavaliku sobivuses selgusele jõudmise ootus.

3.1.1. Suhtlemisega seotud ootused

Suhtlemisega seotud ootuste puhul eristusid õpetajate ja õpilastega suhtlemine. Suhtlemisel õpilastega oli uurimuses osalenud praktikantide ootuseks see, et nad suudaksid praktikal olles õpilastesse õiglaselt suhtuda, ei alahindaks ega ülehindaks neid. Oluliseks peeti, et suudetakse lastesse suhtuda eakohaselt ning samas saada aru, millised on nende eakohased võimed. Õpilaste poolt oodati samuti heatahtlikku suhtumist ning seda, et ei pandaks üliõpilasi liigselt proovile seetõttu, et tegemist on praktikantidega. Sooviti, et praktikantidega ollakse sõbralikud ning keegi ei ütleks halvasti ning ei hakkaks tahtlikult konflikte otsima.

Oleks ju tore, kui ma saaksin juhendaja ja õpilastega hästi läbi - keegi ei hakka mind kui uut inimest peedistama ja ma ei jookseks nuttes klassist välja. (PR 15)

Oluliseks peeti võimalust rääkida juhendajaga õpetajaameti rõõmudest ning muredest ning saada vastuseid tekkinud küsimustele. Sooviti teada saada praktika korralduslikust poolest ning milline on üliõpilase enda roll praktikal. Oodati head koostööd õpetajaga ning sõbralikku suhtumist praktikanti.

Praktikajuhendajalt ootan ennekõike sõbralikkust ja koostöövalmidust. Tore oleks juhendajalt saada inspiratsiooni ja ideid nii aine kui ka didaktika valdkonnas. (PR 13)

Suhtlemisel õpetaja kui juhendajaga oli üheks ootuseks saada terve nädala jooksul iga päev tagasisidet, mis aitaks kaasa enesearengule ning edasiste tegevuste kavandamisele. Igapäevane tagasiside annab uuritavate sõnul võimaluse planeerida ette järgnev praktikapäev ning analüüsida enda käitumist, mida teha teisiti ning mis on hästi. Pidev tagasiside annab uuritavate arvates võimaluse märgata seda, mida praktikant ise ei märka. See aitab kaasa sellele, et praktika lõpus ei teki saadud tagasiside puhul olukorda, et nii palju oleks võinud ja saanud teisiti teha. Samuti sooviti saada praktikajuhendajatelt häid ideid ning mõtteid õppetöö läbiviimiseks ja planeerimiseks ning ka ainealaseid soovitusi.

Loodan saada õpetajalt tagasisidet terve nädala jooksul, sest see aitaks mul paremini areneda ja edasist tegevust hoolikamalt läbi mõelda. Selle tõttu ei tuleks ka praktika lõpus õpetaja tagasiside mulle üllatusena. (PR 2)

Uurimuses osalenud praktikantide jaoks oli oluline, et koostöö õpetajaga sujuks ning õpilaste suhtumine oleks heatahtlik. Ootused praktika osas olid seotud ka õpetamisega.

3.1.2. Õpetamisega seotud ootused

Õpetamisega seotud ootusi oli mitmeid. Sooviti tulla toime erinevate hirmude ja olukordadega ning saada erinevaid mõtteid ning ideid, kuidas õppetööd läbi viia. Oluliseks peeti võimalust kogeda palju uut ja huvitavat seoses õpetamisega. Sooviti näha õpetajatöö rõõme ning muresid ning saada üldine ülevaade tööst. Oluliseks peeti ka võimalust valmistada tunde ette ning neid läbi viia. Järgnevalt antaksegi ülevaade nimetatud alakategooriatest.

Õpetamisega seotud ootustes soovisid uurimuses osalejad, et nad teaksid, kuidas tulla toime erinevate olukordade ning hirmudega, mis neid praktiliselt ees võivad oodata. Õpetajatöös võib tulla ette mitmeid olukordi, kus on vaja tegeleda distsipliiniprobleemidega. Loodeti, et kui praktiliselt tuleb ette probleeme õpilastega, siis ollakse võimelised neid ka lahendada. Oodati ka seda, et klassi ees olles kaoks hirm ning saadakse õpetamise rollis hästi hakkama. Hirmu tekitavana toodi välja see, kuidas saada klassi ees üksi olles hakkama, kuidas rakendada erinevaid meetodeid ning kuidas tulla õpetaja antud ülesannetega iseseisvalt toime. Üldiseks ootuseks oli saada teada, kuidas üliõpilane ise reaalses koolisituatsioonis toime tuleb. Mitte ainult tunnis vaid ka tunnivälisel ajal.

Distsipliiniprobleem – pole vast mõtet mainidagi, et ilmselge on see, et neid tuleb ette, aga probleeme võib tekkida nende lahendamisega. Loodan, et siis need varem valmis mõeldud plaanid ning läbi mängitud situatsioonid aitavad, ilmselgelt hellitan liiga palju lootust. (PR 4)

Kõige rohkem kardan ma seda, kui mul palutakse iseseisvalt midagi teha, rakendada ja üldse klassi ees olla. (PR 5)

Selle kõrval, et praktikalt oodati, et näeks iseend probleemsete olukordadega toime tulemas, loodeti ka saada erinevaid mõtteid ja ideid, kuidas õppetööd läbi viia ning kuidas nende erinevate olukordadega toime tulla. Jälgides õpetajat sooviti saada ülevaade, kuidas peaks õpilastega suhtlema ning kuidas tulla toime nende käitumisega, millistel juhtudel tuleks reageerida ning kuidas. Samuti oodati seda, et näeks erinevaid õpetamismeetodeid, mida õpetaja tunnis kasutab ning häid ideid tundide planeerimiseks ja läbiviimiseks. Loodeti saada palju uusi oskusi ning teadmisi õpetajaameti kohta.

Ma loodan, et see praktika annab parema ülevaate õpetaja tööst ja sellest kuidas õpilastega suhelda ja hakkama saada. (PR 1)

Mõte praktikast ning klassi ees üksi õpetamisest tekitas mitmetes uurimuses osalejates hirmu, kuid samas sooviti hirmudega toime tulemise kõrval kogeda palju uut ja huvitavat seoses õpetamisega. Loodeti, et praktika on nauditav ning pakub mitmeid selliseid hetki, mida on hiljem tagasivaadates tore meenutada. Samas oodatigi, et praktika käigus näeb nii koolielu häid kui ka katsumusi tekitavaid külgi. Oluliseks peeti, et praktika ei jääks liiga vaatluspõhiseks vaid antakse piisavalt palju võimalusi õpetaja ülesannetest ise teha.

Ma ootan oma praktikalt seda, et ma saaksin ise ka piisavalt palju teha ning saaksin kooliellu sisse elada. (PR 8)

Suureks ootuseks oli, et oleks võimalus näha õpetajatöö rõõme ja muresid ning saada üldine ülevaade tööst. Soov oli saada aimu, kui palju ja mida peab tegelikult õpetaja tegema, kuidas ta oma aega planeerib ning mismoodi tunde kavandab. Samuti oli huvi hindamise vastu. Sooviti teada, kuidas õpetaja töid hindab ning tagasisidet annab. Ootus oli ka näha, kui erinevad on need klassid, keda õpetaja õpetab ning kuidas õpetaja ise erinevates situatsioonides toime tuleb.

Üldse tahan rohkem õpetajatööga tuttavaks saada. Tahan teada saada, kuidas hindamine käib ja kuidas tagasisidet anda, palju kodutööd jätta, kuidas kontrolltöid ette valmistada jne. Loodetavasti saan juhendajaga kokkuleppele, et ta annab mulle mingiseid töid kontrollimiseks. (PR 15)

Ootusena toodi välja võimalus valmistada tunde ette ning neid ise ka läbi viia. Leiti, et kõige suurema kogemuse annab see, kui saab midagi ise ära teha. Uurimuses osalejate sõnul ootasid nad, et neil oleks võimalus ise tundi planeerida ning nad suudaksid seda teha nii, et selle jõuaks ka ajaliselt läbi viia. Loodeti, et kui tuleb võimalus seista klassi ees, siis ollakse enesekindel ning saadakse tunni läbiviimisega hästi hakkama ning ei tekiks olukorda, kust ei oska enam välja tulla. Osalejad selgitasid, et tunni õnnestumiseks peab tunni ajalise planeerimise kõrval olema ka teemaga ise kursis. Loodeti, et osatakse vastata õpilaste esitatavatele küsimustele ning ei tekiks piinlikke olukordi, kus midagi vastata ei oska. Tundide läbiviimise puhul oodati ka seda, et saaks selgemaks, kuidas oleks kõige parem viis tundi läbi viia ning kuidas panna õpilased endaga koostööd tegema, et tund sujuks. Samuti oli soov viia läbi tunde tavapärasest teistmoodi, mitte kasutada õpetamisel vaid õpikuid ja töövihikuid. Sooviti, et õpilased saaksid kogeda midagi uutmoodi.

Ma loodan, et klassi ees õpilaste küsimustele vastates oleksid mu teadmised piisavad. Võimalikult vähe võiks olla piinlikke situatsioone. (PR 12)

Tahaksin olla hästi lahe õpetaja, kes teeb tunni kõigi jaoks lahedaks, õpilastel on huvitav ja veidi lõbus ja see oleks nende jaoks teistsugune kui nende tavaline tund. (PR 9)

Kokkuvõttes hõlmasid õpetamisega seotud ootused seda, et oleks võimalus näha, kuidas toimub töö koolis ning millised on õpetaja ülesanded. Samuti kogeda, kuidas tunde iseseisvalt planeerida ning läbi viia. Saada rohkelt teadmisi ning uusi kogemusi.

3.1.3. Erialavaliku sobivuses selgusele jõudmise ootus

Õpetajakoolituse üliõpilaste ootused koolipraktikale olid seotud suhtlemisega nii õpilaste kui ka juhendajaga ning kogemuste saamisega õpetamise käigus. Lisaks nendele oli üheks suureks ootuseks see, et praktika käigus selguks, kas erialane valik on olnud õige.

Üheks peamiseks ootuseks koolipraktikale oli uuritavate sõnul see, et näha, kas on tehtud õige erialane valik. Uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilaste jaoks oli suureks ootuseks praktikale see, et saada aimu, kas õpetajatöö üldse sobib ning meeldib. Uuritavate seas oli ka neid, kellel oli enne praktikaperioodi algust ootusi kaardistades kõhkclusi, kas valitud erialal õppimine on õige. Väljendati ootust, et koolipraktika tooks tagasi tahtmise õpetajaks õppida. Praktikalt sooviti saada kinnitust, kas see eriala on sobilik või tuleks mõelda mõne muu eriala peale. Praktikalt sooviti saada palju positiivseid emotsioone, mis motiveeriks kooli tööle minema.

Soovin selle lühikese nädalaga (ilmselt tundub see bakalaureuse pikima ning raskeima nädalana) enda jaoks selgeks saada või mõelda, kas ma olen valinud õige eriala. See ongi ilmselt praktika mõte. (PR 4)

Uurimisküsimuse “Missugused on õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale?” tulemuste kokkuvõte on esitatud allolevas tabelis 4.

Tabel 4. Üliõpilaste ootused praktikale

Suhtlemisega seotud ootused	<ul style="list-style-type: none"> • Õiglane suhtumine õpilastesse • Õpilaste sõbralik suhtumine praktikanti • Hea koostöö juhendajaga • Pidev tagasiside juhendajalt • Saada kõigile küsimustele vastused
Õpetamisega seotud ootused	<ul style="list-style-type: none"> • Hirmude ja probleemsete olukordadega toime tulemine • Näha end reaalses koolisituatsioonis • Saada ülevaade, kuidas õpilastega suhelda • Näha erinevaid õppemeetodeid • Saada palju uusi teadmisi ja oskusi • Näha koolielu erinevaid külgi • Võimalikult palju ise teha • Näha õpetajate rõõme ja muresid • Saada ülevaade, mida õpetaja tegema peab • Tutvuda, kuidas käib hindamine ja tagasisidestamine • Näha erinevaid klasse • Tunde ette valmistada • Tunde läbi viia • Osata vastata õpilaste küsimustele • Teha tunnid huvitavaks
Erialavaliku sobivuses selgusele jõudmise ootus	<ul style="list-style-type: none"> • Õige erialase valiku kinnitus • Õpetaja töö sobivus isiksusega • Saada tagasi soov õpetajaks õppida • Saada palju positiivseid emotsioone • Motivatsioon kooli tööle minna

Kokkuvõttes oodati praktikalt, et see annaks kinnitust erialase valiku sobivusele. Sooviti positiivseid emotsioone, mis annaksid veel rohkem motivatsiooni, et kooli tööle asuda.

3.2 Üliõpilaste kogemused esimesel koolipraktikal ning mida praktikal tähtsustati

3.2.1. Tunnivaatluse ja analüüsioskuse arendamine

Uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilaste üheks ülesandeks koolipraktikal oli tundide vaatlemine. Selle käigus said uuritavad jälgida õpetaja ja õpilaste tegevusi ja suhtlust. Igapäevane refleksioon andis üliõpilastele võimaluse võtta päev kokku ning analüüsida tegevusi, mida nad päeva jooksul tegid ning mida nägid. See aitas jõuda arusaamani, mis nende jaoks oluline on. Analüüsimisel jõuti ka selleni, et jälgiti seda, kas ülikoolis õpitu avaldub ka praktilises pooles ja kui palju on õpitust praktikal kasu. Kogu praktika vältel peeti oluliseks ka suhtlust juhendajaga, et saada vastuseid erinevate teemade kohta.

Praktika käigus said üliõpilased analüüsida iseenda käitumist õpetajana. Vaatlemine ning ise õpetaja tööst osa saamine andis uurimuses osalenute sõnul kinnitust sellele, kas on tehtud õige erialane valik. Nähes õpetajatööd kõrvalt ning ka ise sellesse panustades, said üliõpilased võimaluse analüüsida ja mõelda sellele, milline õpetaja neist endist tulevikus saaks ning mida nad õpetaja ameti juures oluliseks peavad. Tähtsustati seda, et õpetajatööd tehes peab olema päriselt tahtmine seda teha ning õpetajal peab olema oskus ainet nii edasi anda, et õpilased sellest ka aru saavad, samuti peeti oluliseks oskust märgata ja kuulata. Eneseanalüüs aitas kaasa ka sellele, et saada aru, millist kooliastet on soov õpetada. Õpetajakoolituse üliõpilased tõid ka välja, et praktika aitas neil mõista õpetajatöö tegelikku olemust. Praktika näitas ka seda, et õpetajatöö on väga mahukas ning end täiendada tuleb pidevalt.

Praktika käigus sai mulle järjest enam selgemaks, kui intensiivne töö on olla õpetaja. Tunnis peab õpetaja märkama kõiki ja jõudma kõigini. Vahetunnis käivad õpilased oma murede ja küsimustega ning kedagi ei tohi ära unustada. Siit õppisin, et tuleb investeerida korralikku suurde märkmikusse ja süsteemi, kuidas kõik meelde jätta. (PR 9)

Vaadeldes õpetaja tegevust said praktikandid võimaluse analüüsida juhendaja õpetamise stiilis ja käitumises seda, mis on hästi ning mida ise teisiti teeks. Samuti said üliõpilased erinevaid nippe ja meetodeid, mida õpetaja töö juures kasutada ning analüüsida seda, mida nad juhendaja töös oluliseks pidasid. Näha ka erinevate meetodite kasutamist ja analüüsida, mis on mingile vanusele sobiv ning mis on selle eesmärk. Õpetaja tööd jälgides pidasid praktikandid tähtsaks, et õpetaja suudab jääda erinevates olukordades rahulikuks.

Samuti pidasid uuritavad oluliseks, et tagasisidestamine oleks pidev, kuna see aitab kaasa õpilase arengule.

Tagasisidestamine on oluline pidevalt. Seda ma ka oma juhendaja juures näen. Nii väikeste kiidusõnade, ilme, kui ka hääletooniga antakse märku, et olid tubli, vastasid õigesti. See julgustab lapsi ka rohkem ise vastama. Tähtis on ka personaalne lähenemine. (PR 9)

Koolipraktika andis üliõpilastele võimaluse jälgida seda, kuidas ülikoolis õpitu läheb kokku sellega, mida praktilial nähti. Õpingute jooksul puutuvad üliõpilased kokku õppeainetega, mis sisaldavad didaktilist poolt. Seega praktilial oli võimalus vaadata, kas ülikoolis saadud teadmised kajastuvad ka päriselt koolielus. Tunde vaadeldes pöörasid uuritavad endi sõnul palju tähelepanu sellele, milline on tunni ülesehitus, kas see sisaldab olulisi tunni osasid nagu varasem õpitu meeldetuletamine, tunni ülesehituse tutvustus, eesmärkide seadmine, uue teema seletamine, kokkuvõte. Samuti pöörasid uuritavad oma tähelepanu sellele, kuidas tegeles õpetaja distsipliiniprobleemidega ning kuidas ennetas seda, et mõne õpilase segav käitumine ei segaks teiste õpilaste tööd.

Kui ma vaatlesin tunde, siis pöörasin automaatselt tähelepanu sellele, kas tunni alguses tuletati meelde varemõpitu, seejärel alustati uue teema õpetamisega ja lõpuks kinnistati teadmised ning tehti kokkuvõtte tunnist. Hiljem pöörasin tähelepanu ka sellele, et õpilastele võiks alguses mainida tunni eesmärgid ja mis täna plaanis on. (PR 2)

Uurimuses osalenud praktikandid pidasid oluliseks praktika õnnestumise juures ka juhendajapoolset toetust ning tagasisidet. Peeti oluliseks seda, et praktikajuhendajaga oli hea ja julge suhelda ning oli võimalus saada vastused kõigile tekkinud küsimustele. Samuti oli juhendaja toetus oluline, kuna tänu sellele oli praktikandil julgus rääkida oma muredest ja rõõmudest seoses praktikaga. Peeti tähtsaks, et õpetaja jagas oma kogemusi, mis andis praktikantidele erinevaid mõtteid, kuidas mingis situatsioonis käituda võiks. Tähtsustati ka seda, et praktikajuhendaja andis tagasisidet selle kohta, kuidas praktikant klassi ees hakkama sai. See andis julgust ja kinnitust, et erialane valik sobib isiksusega kokku.

Kindlasti oli hea see, et praktikajuhendajaga oli väga hea klapp ning sain temaga vabalt rääkida kõigist oma muredest ja rõõmudest ning tema jagas oma kogemusi. Ja võibolla just mitte niipalju seda, milliseid erinevaid võtteid kasutada, vaid just seda, kuidas reaalselt klassi situatsioonis hakkama saada näiteks siis, kui see plaan, mis sa tunniks ette oled valmistunud ei tööta ja sa pead kohapeal uue plaani välja mõtlema. (PR 7)

Kokkuvõttes saab öelda, et pidev eneseanalüüs on oluline, kuna see aitab selgusele jõuda, kas on tehtud õige erialane valik. Eneseanalüüs oli vajalik ka selleks, et saada aru, milline õpetaja tahetakse olla ning mis vanuses lapsi õpetada soovitakse.

3.2.2. Õppetöö kavandamise ja läbiviimise kogemuse saamine

Praktika käigus said üliõpilased peale vaatlemise ka kogeda, kuidas õppetööd läbi viia. Tunni läbiviimise käigus said uurimuses osalenud praktikandid kogeda, mis tunne on klassi ees olla ning kuidas saada õpilased end kuulama. See kogemus andis praktikantidele võimaluse tajuda, millised õpilased olla võivad. Kirjeldati, et mida rohkem õpilastega koos olla, seda rohkem nad ka enda tõelist olemust näitavad. Üliõpilased hakkasid endi sõnul praktika käigus paremini mõistma ka õpilaste individuaalseid eripärasid. Tundi läbi viies tajusid üliõpilased seda, et õpilaste oskuste ning teadmiste tase ning töötempo võib olla väga erinev ning õpetaja peab olema suuteline kõigile õpilastele tähelepanu pöörama. Klassi ette minnes oli üheks suurimaks hirmuks uuritavate jaoks see, et õpilased ei kuula neid, kuid tegelikult ei olnud olukord selline nagu nad ette kujutasid. Ette tuli küll mõningaid korrarikkumisi, aga see ei tekitanud kahtlusi õpetamissoovis. Üliõpilaste sõnul oli suurimaks õnnestumiseks see, kui õpilased olid nende tunnis tegevustest huvitunud ning kuulasid neid.

Teisipäevase 6.klassi tunnikontrolli hinded olid 90% õpilastest kaks. Kolmapäev polnud asi parem, nad ei saanud ikka aru. Neljapäev hakkas koitma. Reede ei lahkunud nad peale vahetunni kellahelinat klassist, kuna oli nii huvitav ning põnev. Just reedese tunni pärast tahtsin õppida õpetajaks ning õpin ka edasipidi õpetajaks. See emotsioon, mis valdas neid ning ka meid seal klassi ees, oli kirjeldamatu. (PR 4)

Tunni läbiviimine andis ka juurde enesekindlust ning julgust. Tunde läbi viies said uuritavad ka enda kohta palju teada. Kirjeldati, et märgati enda puhul külgi, mis on hästi ning ka seda, mida võiks muuta. Klassi ees olemine ei olnudki tegelikkuses praktikantide jaoks nii hirmus, kui nad olid alguses arvanud. Suhtlemise poole peal praktikandid tajusid ka seda, kuidas nad räägivad ning milline on nende hoiak. Samuti andis see võimaluse pöörata tähelepanu pidevatele väljenditele, mida nad kasutavad ning mõelda, kas peaks neid vältima.

Õppisin praktika jooksul, kuidas on klassi ees seista ja õpilastega suhelda ning ületasin oma „lavahirmu“, arvasin, et klassi ette minnes on ärevus suur, aga ei olnudki ja sain selgeks, et olen oma esinemishirmust üle saanud. (PR 14)

Järgmise päeva eesmärk: Keelatud väljend "Kas sa tuleksid..." (PR 3)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et tundide läbiviimine andis kujutluse õpilaste tõelisest olemusest ning eripäradest. Õppetöö läbiviimine andis juurde palju enesekindlust ning aitas oma käitumist analüüsida.

3.2.3. Õpetaja tunnivälise ülesannetega tutvumine (või nende täitmine)

Õpetaja töös on peale tundide andmise veel palju muudki. Uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilased said praktikal kokku puutuda ka sellega, mis on õpetaja ülesanded väljaspool klassi. Selleks, et tund läbi viia, tuleb see õpetajal kõigepealt ette valmistada. Seda said praktikandid ka kogeda ning mitmeid tunde ise koostada ning tunni jaoks sobivaid materjale otsida. Praktikajuhendajaga suheldes said praktikandid aimu ka muudest õpetaja tegevustest nagu näiteks erinevatel koosolekutel osalemine, lastevanematega suhtlemine, ürituste korraldamine.

Sain kinnitust oma arvamusele, et õpetajatöö on ka stressirohke ja aeganõudev. Õpetamisele ja tundide ettevalmistamisele tulevad lisaks kõikvõimalikud ülesanded, koosolekud, inimestega suhtlemised, korraldamised jne. Kui aga õpetajakutse on tõeline soov, siis ei saa tunde lugema jääda. (PR 9)

Samuti oli uuritavatel praktikal võimalus õppetööd tagasisidestada ning parandada ka kontrolltöid. Kontrolltööde parandamise puhul töid praktikandid välja selle, et see ei olegi nii lihtne kui algselt tundus. Ühesuguste tööde parandamine võttis päris suure aja ning tekitas tüdimust. Tööde parandamise kogemuse puhul töid praktikandid välja, et see oli vajalik, kuna varasemalt ei olnud täpset ettekujutust sellest, kuidas töid parandama peaks. Uuritavad töid välja, et iseseisvalt töid parandades ei olnud nad endas väga kindlad. Tekkis palju küsimusi ka seoses sellega, kuidas peaks parandama ning millist tagasisidet juurde kirjutama. Õpetajaga hiljem tööde kontrollimise ja tagasisidestamise teemal arutledes said praktikandid julgust juurde ning järgnevate tööde kontrollimisel oli juba rohkem enesekindlust. Uuritavad töid välja ka selle, et tööde parandamise kogemus tekitas n-õ õpetaja tunde.

Mul on väga hea meel, et sain väikse kogemuse tööde parandamisel. Alguses tundus see mulle üsna lihtne, tegelikkuses pole see aga üldse nii. Esimesed tööd olingi valesti parandanud (hindasin liiga karmilt) ja teisipäeval, pärast tunde matemaatikaõpetaja seletas mulle, kuidas peaksin neid tegelikult parandama ja hindama. (PR 2)

Kokkuvõtvalt ei piirdu õpetaja töö vaid tundide läbiviimisega. Õpetajal tuleb tunnid ette planeerida, tehtud kontrolltööd parandada ja tagasisidestada. Õppetöö tagasisidestamise ja kontrolltööde parandamise kogemus näitas, et see on väga ajamahukas, kuid samas tekitas n-õ õpetaja tunde. Samuti tuleb õpetajal erinevaid üritusi korraldada, suhelda lastevanematega ja teha veel palju muud.

3.3 Üliõpilaste soovitusel praktika korralduse arendamiseks

Uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilased tõid oma praktikapäevikutes välja, millega nad praktika korralduslikus pooles rahule jäid ning andsid ka soovitusi, kuidas nende meelest saaks nende esimest koolipraktikat veel tõhusamaks muuta.

Õpetajakoolituse üliõpilased tõid positiivsena välja igapäevased reflekteerimise ülesanded, kuna need andsid võimaluse mõelda päevale tagasi ning seda analüüsida. Tänu sellele tundsid üliõpilased, et nad õppisid rohkem erinevatele teemadele tähelepanu pöörama, millega tööle asudes kokku puutub. Refleksiooni puhul tõid üliõpilased välja ka selle, et see aitas praktika perioodi paremini läbi elada ning enda jaoks mõtestada. Samuti toodi positiivsena välja koolipraktika toimumise aeg, mis oli ülikoolis oleva talvevaheaja ajal, kuna ei pidanud sel ajal mõtlema muudele õppeainetele vaid sai keskenduda praktikale ja praktikaülesannetele.

Mulle meeldis igapäevane reflekteerimine, mis andis võimaluse päevale tagasi vaadata ja seda põhjalikult analüüsida. Mina isiklikult tunnen, et õppisin ainuüksi sellest juba väga palju ja see ajendas mind mõtlema erinevatele teemadele, millele peaksin tööle asudes rohkem tähelepanu pöörama. (PR 13)

Meeldis, et praktika oli just sellisel ajal, kus eksamid olid läbi ja kool ei ole veel hakanud. (PR 8)

Esimesed soovitusel, mis uuritavad praktika korralduse kohta välja tõid, olid seotud koolide ning õpetajatega. Õpetajakoolituse praktika korralduses oli üliõpilastel võimalus valida ise praktikakool ning kui nad seda ei soovinud siis otsiti praktikakool aine vastutava õppejõu poolt. Uuritavate üliõpilaste seas oli neid, kelle sõnul võiks toimuda praktika kodukohast kaugemal, kuna see annaks lisaks kogemusele ka seikluse ning võimaluse oma mugavustsoonist välja tulla. Samuti tõid uuritavad välja, et õpetajaid, keda praktikaperioodil jälgida võiks olla rohkem kui üks. See annaks võimaluse näha õpetajatööd erinevatest vaatepunktidest.

Praktikant võiks näha erinevate klasside, aga ka näiteks erinevate kooliastmete, sealjuures mitme erineva õpetaja tööd. (PR 10)

Järgmised soovitusel olid seotud praktika kestvusega. Uuritavad tõid välja, et praktika võiks olla pikem kui nädal. Leiti, et praktika võiks kesta vähemalt kaks nädalat, millest üks nädal oleks tutvumiseks ja vaatlemiseks ning teine nädal tundide läbiviimiseks. Samuti toodi välja, et praktika võiks pikem olla, kuna see annaks võimaluse kooli keskkonnaga rohkem kohaneda ning uut koolieluga seotud infot vastu võtta. Samuti annaks see praktikantide sõnul

võimaluse näha õpilaste tegelikku käitumist. Toodi ka välja, et praktikaperiood võiks olla bakalaureuseõppes hajutatud, esimesel aastal kooli kui organisatsiooniga tutvumine ning seejärel praktika, kus saab oma teoreetilisi teadmisi praktiseerida.

Leian, et praktikaeg võiks pikem olla. Võib-olla võiks see kolme õpinguaasta jooksul kuidagi hajutatud olla. Näiteks et esimesel aastal oleks tutvumis- ja vaatluspraktika, kus õpilane tutvubki kooli kui organisatsiooniga ja õpetajatööga üldisemalt ning seejärel kolmandal aastal, kus ta saab vahetult enne lõpetamist käe külge panna ja omandatud reaalselt praktiseerida. (PR 6)

Uurimuses osalenud tõid soovitustena välja ka aspekte, mis aitaksid üliõpilastel praktikast rohkem kasu saada. Üheks soovituseks oli see, et bakalaureuse õpingute jooksul võiks olla rohkem praktilisi pedagoogika aineid, mis aitaksid praktikaks ette valmistuda. Uurimuses osalenud tõid ka välja, et praktika jooksul peaks tunni andmine olema kohustuslik. Praktikandid, kes andsid ka ise tunde, nentisid, et tunni andmine annab suurema kogemuse ning ka julguse, et vabalt klassi ette minna. Need üksikud üliõpilased, kes praktika jooksul ise tundi ei andnud, tundsid peale praktikat natukene pettumust või kahetsust, kuna praktika jäi ainult vaatluseks.

Minu arvates võiks bakalaureuse õpe näha välja selline, et oleks üks praktikaks ette valmistav aine ja üks sissejuhatav aine pedagoogikast ning siis matemaatika. Tegelikult on mul juba praeguseks tüdimus teoreetilistest pedagoogika ainetest, kus kõigis räägitakse sama juttu. (PR 3)

Kokkuvõttes saab välja tuua, et uurimises osalenud üliõpilaste meelest oleks praktika kasulik, kui see kestaks rohkem kui nädala ning tunni läbiviimine oleks praktika jooksul kohustuslik. Samuti oleks kasulik, kui õpetajakoolituse üliõpilased näeksid erinevate õpetajate õpetamise stiile, kuna see näitaks õpetajatööd erinevatest vaatenurkadest.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, millised on õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale, nende kogemused koolipraktikal ning ettepanekud praktika arendamiseks.

Uurimisküsimusele „Missugused on õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale?“ olid ootused seotud ka õpetamisega. Üheks selliseks oli ootus saada erinevaid mõtteid ning ideid, kuidas õppetööd läbi viia ning kuidas erinevate olukordadega, mis klassiruumis aset leiavad, toime tulla. Praktika käigus said üliõpilased näha ja analüüsida

õpetaja tegevust ning suhtlust õpilastega. Samuti nägid praktikandid erinevaid meetodeid, mida õpetaja tunnis kasutas. Õpetaja tööd jälgides oli uuritavatel võimalus õpetaja tööd analüüsida ning panna end ise õpetaja olukorda ning mõelda, mida ning kuidas nad ise midagi mingis olukorras teeksid, mis on see, mida nad teeksid õpetajaga samamoodi ning mis on see, mida teeksid teisiti. See on heas kooskõlas ka Poom-Valickise ja Löffströmi (2014) uurimusega, milles toodi välja, et kogemustest õppimisel on abiks see, kui kogemusi sõnastada, jagada ja analüüsida.

See näitab, et väga oluline roll praktilal on kogemuste ja ootuste sõnastamine. Selleks, et olukorrad ja tegevused omaksid tähenduse, on oluline need kirja panna, kuna see annab võimaluse olukorrad uuesti läbi mõelda ning enda jaoks just kõige olulisem üles leida. Ootuste sõnastamine on oluline, kuna see annab praktikale tähenduse. Üliõpilane on pannud endale paika mingisugused ootused ning saab hiljem võimaluse analüüsida, mis läks ootuste kohaselt ja mis mitte ning miks see nii oli. Samuti on refleksioonioskuse arendamine oluline pidevalt, kuna see aitab tegevusi mõtestada ja planeerida. Sellest tulenevalt leiab bakalaureuse töö autor, et refleksioonioskuse arendamiseks võiks alustuseks suurendada praktika hulka bakalaureuseõpingute jooksul, mis annaks võimaluse oma praktilist tegevust rohkem analüüsida. Võimalus rohkem õpetajatööd katsetada annab üliõpilasele suurema kujutuse õpetajatööst ning oma käitumise ja tegevuse analüüsil annab see suurema kindluse, kas see eriala on sobilik. Samuti nähes mitme erineva tegevõpetaja tööd ning seda analüüsid on võimalik refleksiooni abil ennast rohkem tundma õppida, mõelda läbi õpetaja tegevusi vaadeldes, mida ja kuidas midagi ise teeks.

Uurimisküsimuse „Missugused on üliõpilaste kogemused esimesel koolipraktikal ning mida praktilal tähtsustati?“ tulemustes tõid praktikandid praktika õnnestumise juures välja, et juhendaja toetus oli oluline, kuna see andis julguse rääkida oma muredest ja rõõmudest seoses praktikaga. Samuti toodi välja, et pidev tagasiside aitas kaasa sellele, kuidas üliõpilane klassi ees hakkama sai ning andis kinnitust ja julgust, et isiksus on sobilik õpetaja erialaga. Ka Smith ja Lev-Ari (2005) uuringus tõid õpetajaks õppivad üliõpilased välja, et soovivad edaspidi õpetajatööga jätkata, kuna said mentoritelt piisavat toetust ja tagasisidet. See näitab, et õpetajaks õppija jaoks on juhendaja toetus ning pidev suhtlus väga oluline, sest see kujundab suurel määral üliõpilase arusaamasid õpetajatööst ning mõjutab seda, kas talle jääb esimesest koolipraktikast positiivne mälestus või mitte ja kas ta siiski soovib õpetajaks saada. Sellest saab järeldada, et on väga oluline saata üliõpilased esimesele koolipraktikale just selliste õpetajate juurde, kes on valmis tegema praktikandiga koostööd ning kes annaks ka põhjalikku tagasisidet, mis aitaks üliõpilasel areneda.

Väga oluline osa koolipraktikal on tunni läbiviimine. Uuritavate sõnul olid enamuse hirme seotud just sellega, kuidas klassi ees hakkama saada ning tulla toime probleemsete olukordadega. Uuritavad tõid välja, et need hirmud enamasti ei läinud täide. Ette tuli küll mõningaid korrarikkumisi, kuid väga suurte distsipliiniprobleemidega kokku ei puutunud. Goh ja Matthewse (2011) uurimuses on välja toodud, et praktikandid ei olnud ette valmistunud selleks, et nende planeeritud tund ei pruugi minna nii nagu plaanitud seetõttu, et õpilased käituvad halvasti. Mapfuno ja Chitsiko (2012) uurimuses on samuti toodud välja mure seoses õpilaste halva käitumisega ning õpetajakoolituse üliõpilased tõid välja, et ilmselt oli õpilaste halb käitumine tingitud sellest, et neid tutvustati, kui praktikante ning see andis õpilastele julguse praktikante proovile panna. Seega on tulemused küll sarnased, kuigi erinevus on distsipliiniprobleemide suuruses.

Erinevused praeguse töö tulemuste ning varasemate (Goh & Matthews, 2011; Mapfuno & Chitsiko, 2012) uurimuste vahel tingib ilmselt see, et praktikate aeg on olnud erineva pikkusega. Viie päeva jooksul on küll võimalik kokku puutuda erinevate distsipliiniprobleemidega, kuid täielikku ülevaadet õpilaste igapäevasest käitumisest ei saa. Praktikakorralduse arendamiseks tõid uurimuses osalenud uuritavad välja samuti selle, et nädal on praktikaks liiga lühike aeg. Toodi välja asjaolu, et praktika võiks olla pikem seetõttu, et siis näeks õpilaste tegelikku käitumist. See näitab, et viie päevaga on võimalik saada küll mingi ülevaade õpetaja tööst, kuid selleks, et näha tegelikku koolielu, oleks vaja pikemat aega. Siinkohal saaks välja pakkuda sellise lahenduse, et esimesel aastal võiks olla ainult vaatluspõhine praktikaaine ning see võiks toimuda nii, et oleks vaja täis saada kindlad tunnid, mis aja üliõpilane peab mingi õpetaja juures tunde jälgima ja analüüsima. Ehk siis oleks võimalik teiste õppeainete kõrvalt see aeg leida. Oluline on selle juures ka see, et saades vaatluspraktikal aimu õpetaja tööst on võimalus seda seostada teistes ainetes õpitavaga ning nii on lihtsam leida seoseid teooria ning koolis toimuva vahel. Teisel aastal võiks olla just selline praktika, semestritevahelisel vaheajal, kus üliõpilastel on abiõpetaja roll ning samas ka mingi kindel arv tunde, mis tuleb kohustuslikus korras ise anda. Samas leiab lõputöö autor, et oluline oleks just pidev praktika, mis eeldaks, et kolmandal bakalaureuse aastal oleks samuti mingisugune praktika aine, mis annaks võimalusi oma teadmisi praktikasse panna ning oleks võimalus näha oma arengut võrreldes teisel aastal oleva praktikaga.

Tunde läbiviies nägid üliõpilased, millised õpilased olla võivad. Nad tajusid, et õpilaste töötempo võib olla väga erinev ning teadmiste ja oskuste tase samuti. Üliõpilased mõistsid ka seda, kui oluline on suutlikkus kõigile õpilastele individuaalset tähelepanu pöörata. Uurimuses osalenud üliõpilased tundsid, et nende suurim õnnestumine oli see, kui

õpilased olid nende tunnis tegevustest huvitunud ning kuulasid neid. Marais ja Meier (2008) uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilastest tõi suur osa välja, et nad õppisid praktika käigus lapsi aktsepteerima kui erakordseid isiksusi ja et lapsi ei peaks liigitama kui „hea“ ja „halb“ ning õpilasi kiites muutuvad õpilased entusiastlikumaks. Toodi ka välja, et õpetajal tuleb näha kõiki õpilasi pidevalt ning õpilastel peaks olema võimalus end individuaalselt väljendada. Siit saab järeldada, kui oluline on õpilastes huvi tekitamine, et nad tunnis toimuvast huvitatud oleksid. Praktika käigus näevad üliõpilased, mis on oluline selleks, et igal õpilasel oleks klassis hea olla ning miks on oluline igale õpilasele tähelepanu pöörata. Sellest tulenevalt on näha, kui oluline on olla teadlik erinevatest õppemeetoditest, mis õpilasi köidavad ning õppima innustavad. Samuti tuleks põhjalikult süvendada oma teadmisi, kuidas õpilasi õppima motiveerida.

Praktika arendamiseks töid uuritavad välja ka selle, et tunni läbiviimine peaks olema praktika jooksul kohustuslik. Need uuritavatest, kes praktikal ise tundi ei andnud, tundsid pettumust, kuna ei julgenud olla ise piisavalt initsiatiivikad, et tunde anda ning praktika ei olnud seetõttu nende jaoks täielik. Poom-Valickise ja Löffströmi (2014) uurimuses töid osalejad välja, et just pedagoogiline praktika avaldas õpetajaks kujunemisele ja õpetamise mõjutamisele kõige suuremat mõju. See andis võimaluse panna end proovile oma teadmisi ja oskusi praktiseerides. See näitab selgelt, et kõige paremini saab õppida enda kogemuste kaudu. Ka Smith ja Lev-Ari (2005) uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilased töid välja, et praktika on võimalus teooriate rakendamiseks, mida nad on õppinud. Seega on praktikal õpetamise protsess väga oluline, kuna saab ise reaalselt oma teadmisi katsetada ning näha, kuidas mingi teadmine mingis situatsioonis vajalikuks kujuneb.

Bakalaureusetöö autor toob järgnevalt välja oma tööga seotud piirangud. Valimi piiranguks peab töö autor seda, et uuritavaid oleks võinud olla rohkem. Samuti oleks võinud olla mitme aastakäigu õppijate arvamused. See oleks andnud laialdasemad tulemused eriti just praktika arendamise seisukohalt. Andmestiku piiranguks peab töö autor seda, et kuigi analüüsivat andmestikku oli, ei olnud uurijal võimalust esitada uuritavatele lisaküsimusi. Andmestik oleks olnud sisukam, kui kogutud andmetele lisaks oleks andmeid kogutud ka näiteks fookusgrupi intervjuuga. Üheks võimaluseks oleks olnud näiteks aine lõpuseminaris läbi viia fookusgrupi intervjuu või korraldada intervjuu mõnel muul üliõpilaste jaoks sobival ajal mõne aja möödudes peale praktika toimumist.

Töö praktiline väärtus on, et see avab praktika olulisuse õpetajakoolituse üliõpilaste vaateväljast. Selle kaudu näeb, mida üliõpilased üldse ootavad praktikalt ning sellest

tulenevalt on praktikaaineid kordineerivatel õppejõududel võimalus teha praktikat tõhusamaks.

Lõputöö tulemused võiks võtta aluseks sellele, et uurida, kuidas oli praktikast kasu neile, kes nüüd on juba õpetajana tööle asunud ja mida nemad praktiliselt pidasid ning mida nad oleksid praktiliselt ja üldse õpingute juures rohkem vajanud. See võimaldaks teha tõenduspõhist õppekavaarendust.

Tänuõnad

Autor tänab kõiki töös osalenud üliõpilasi, kes olid nõus, et nende praktikapäevikuid analüüsitakse. Suurimad tänuõnad lähevad töö juhendajale, kes andis alati põhjalikku tagasisidet ning oli toeks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen ise koostanud antud lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite töö ja panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Katrin Viinapuu

22.05.2018

Kasutatud kirjandus

- Flick, U. (2006). *An introduction to qualitative research*. London: Sage.
- Goh, P. S., & Matthews, B. (2011). Listening to the concerns of student teachers in Malaysia during teaching practice. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 36(3), 12.
- Hascher, T., Cocard, Y., & Moser, P. (2004). Forget about theory—practice is all? Student teachers' learning in practicum. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 10(6), 623-637.
- Heeralal, P. J., & Bayaga, A. (2011). Pre-service teachers' experiences of teaching practice: case of South African University. *Journal of Social Science*, 28(2), 99-105.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Kiggundu, E., & Nayimuli, S. (2009). Teaching practice: a make or break phase for student teachers. *South African Journal of Education*, 29(3), 345-358.
- Kyriacou, C., & Stephens, P. (1999). Student teachers' concerns during teaching practice. *Evaluation & Research in Education*, 13(1), 18-31.
- Laherand, M. L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Luik, P., & Taimalu, M. (2016). Pedagoogilisel praktilal ja kutseaastal osalejate kogemused blogipostituste põhjal. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 4(1), 119-158.
- Mapfumo, J. S., Chitsiko, N., & Chireshe, R. (2012). Teaching practice generated stressors and coping mechanisms among student teachers in Zimbabwe. *South African Journal of Education*, 32(2), 155-166.
- Marais, P., & Meier, C. (2004). Hear our voices: Student teachers' experiences during practical teaching. *Africa Education Review*, 1(2), 220-233.
- Moore, R. (2003). Reexamining the field experiences of preservice teachers. *Journal of Teacher Education*, 54(1), 31-42.
- Poom-Valickis, K., & Löffström, E. (2014). Pikiuuring õpetajaks õppijate professionaalse identiteedi kujunemisest. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 2(1), 241-271.
- Poulou, M. (2007). Student-teachers' concerns about teaching practice. *European Journal of Teacher Education*, 30(1), 91-110.
- Remmik, M., Lepp, L., & Koni, I. (2015). Algajad õpetajad koolijuhi ja kolleegide toetusest esimestel tööaastatel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 3(1), 173-201.

Smith, K., & Lev-Ari, L. (2005). The place of the practicum in pre-service teacher education: The voice of the students. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 33(3), 289-302.

Tartu Ülikooli pedagoogilise praktika üldjuhend (projekt). (s.a). Külastatud aadressil http://www.pedagogicum.ut.ee/sites/default/files/www_ut/ettevotlus/tu_pedagoogilise_praktika_uldjuhend_projekt.pdf

Tutvumis- ja vaatluspraktika ainekava (2018). Külastatud aadressil https://www.is.ut.ee/rwservlet?oa_aine_info.rdf+1023268+HTML+83827301015573893047+text/html

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrin Viinapuu (31.01.1996),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õpetajakoolituse üliõpilaste ootused esimesele koolipraktikale, kogemused koolipraktikal ning soovitud praktika arendamiseks“, mille juhendaja on Liina Lepp
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22. mail 2018